

JIŘÍ FUKAČ A JEHO PŘÍNOS PRO VÝZKUM POPULÁRNÍ HUDBY

Aleš Opekar

Úvod

Jiří Fukač (1936–2002) byl jedním z nejvýznamnějších českých muzikologů, charakteristický schopností komplexního vidění problémů klasické hudby v širokých uměleckých i společenských kontextech. Byl plodným autorem publicistických článků a vědeckých studií, obratným řečníkem, charismatickým diskutérem i inspirativním pedagogem. Cílem předložené studie je odpověď na otázku, jakým způsobem se zapsal do historie výzkumu populární hudby. Zdrojem zkoumání byly publikované texty Jiřího Fukače v časopisech, knihách a dalších médiích, statě týkající se muzikologova odkazu, publikované po jeho předčasné smrti, včetně encyklopedických hesel, i osobní vzpomínky autora a dalších kolegů.¹

Klavír, jazz a folklor

Jedním z východisek vztahu muzikologa Fukače k hudbě bylo studium hry na klavír. Jeho rodiče byli muzikální a matka příležitostně na tento nástroj vyučovala.² V rodišti – Znojmě studoval klavírní hru na Hudební škole u A. Urbánkové a existují i doklady o jeho veřejném vystupování s klasickým repertoárem

---

* Odborný článek vznikl za finanční podpory Grantové agentury České republiky v rámci grantu GA ČR 21-16304S „Vývoj zkoumání populární hudby v českých zemích v kontextu středoevropské kultury a politiky od roku 1945“.

1 Autor děkuje paní Jitce Fukačové za možnost prostudování výstřížkového archivu Jiřího Fukače v roce 2016. 16. listopadu 2016 proběhla na FFMU v Brně z iniciativy Stanislava Tesaře konference „Jiří Fukač inspirativní“. Řada příspěvků z konference byla publikována v časopise Musicologica Brunensia v roce 2017.

2 Petr MACEK – Ivan POLEDŇÁK: *Jiří Fukač*. In: https://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=5234 [cit. 3. 2. 2020]

včetně Beethovenova klavírního koncertu (1954). Pamětníci však vzpomínají i na neformální chvíle odpočinku, kdy klasiku u klavíru vystřídal jazz: „[...] byl zručný klavírista. Svědčí o tom dokumenty z jeho studentských let na znojemském gymnáziu, pořádání přednášek i koncertů. Já osobně jsem ho slyšel na klavír hrát mnohokrát včetně jazzu. Nikoliv na veřejných produkcích, ale převážně ve škole na katedrovém klavíru v učebně, když byla prázdná – oddychově během práce. Hrál především swing a traditional včetně improvizčních vložek.“³

V době povinné vojenské služby (1959–1961) pak dokonce vedl vlastní jazzovou skupinu.⁴ Tato praxe a záliba mu rozšiřovala obzory v možnostech hudebně kritické činnosti, rozvíjené od roku 1960 (podrobněji v další kapitole) a také v dalších publicistických aktivitách: Pro nově ustavené Malé divadlo hudby a poezie Moravského muzea v Brně připravoval pořady, a to mnohem dříve na téma jazzu a populární hudby než na téma hudby klasické: *Moderní hudba a jazz*⁵ (1962), uvedení záznamu muzikálů *West Side Story* (1963) a *My Fair Lady* (1964) nebo přehrávka songů slavné hry *Žebrácká opera* (1964).

Vybral a uspořádal výběr nahrávek pro LP desku *Československý jazz 64* (Supraphon 1965), pro který sepsal textovou přílohu s analytickými komentáři včetně notových ukázek k vybraným nahrávkám. Zařadil se tak po bok starších renomovaných jazzových publicistů, kteří připravovali předchozí vydání československých jazzových samplerů: Ivan Poledňák, Zbyněk Mácha, Lubomír Dorůžka, Stanislav Titzl.

V Malém divadle hudby pak pokračoval pořady *O českém třetím proudu nad skladbami Pavla Blatného* (1966) a *Dobře placená procházka Suchého a Šlitra* (1967). Po roce 1967 v tematice Fukačových pořadů již převládala jednoznačně klasická a stará evropská hudba, nicméně název pořadu s nahrávkami koncertů pozdního baroka a raného klasicismu neváhal zatraktivnit titulem *Jazzmani a barokní hudba* (1969) a pořad nahrávek hudby 14. a 15. století pojmenovat *Beat ve staré hudbě* (1971).

Druhým důležitým aspektem, který od počátku profesní dráhy rozšiřoval Fukačův pohled na uměleckou (vážnou, klasickou) hudbu, byla jeho raná folklorní praxe. Za studií hudební vědy v Brně (1954–1959) zapisoval lidové písně a transkriboval zvukové nahrávky pro místní Ústav etnografie a folkloristiky ČSAV.⁶ K tématu se pak sice konkrétně vrátil už jen několikrát (např. ve svém

3 Z e-mailu muzikologa Stanislava Tesaře autorovi této studie dne 22. 12. 2021.

4 Antonín MATZNER – Ivan POLEDŇÁK – Igor WASSERBERGER: *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby. Část věcná*, Praha: Editio Supraphon 1990, s. 151.

5 Libuše JANÁČKOVÁ: *Malé divadlo hudby a poezie v Brně 1962–1995*. Brno: FFMU [disertační práce], 2017, s. 32 a další.

6 Marta TONCROVÁ [mt]: *Fukač Jiří*. In: Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. Biografická část, Praha: Mladá fronta 2007, s. 57.

Obr. 1 Jiří Fukač – klavírista s občasnými jazzovými zájmy (I. polovina 50. let)

Foto: Archiv Ústavu hudební vědy, FFMU Brno

nástinu periodizace evropského folkloru,⁷ v kritickém článku o BROLNu⁸ nebo v pojmoslovné úvaze *Šance pro hudební folklór nebo pro folklórní hudbu?*⁹), nicméně zažitá zkušenost s živou lidovou hudbou se usadila v muzikologově povědomí podobně jako empirie jazzová a byla vždy v pohotovosti při úvahách o celém univerzu hudby.

Drobná publicistika: jazz a muzikály v Brně

Počátky drobné publicistiky Jiřího Fukače, týkající se populární hudby, spadají do roku 1960. Zahájil tak desetiletou spolupráci s brněnským deníkem *Rovnost* i kontinuální sledování činnosti Orchestru Gustava Broma. V prvním takovém článku zastihl big band při jeho 20. jubileu a ze dvou koncertních částí hodnotil tu první, pravověrně jazzovou, jako výtečnou, a druhou, zábavní a ta-

7 Jiří FUKAČ: *K problému periodizace evropského hudebního folklóru*. In *Strážnice 1946–1965*. Brno: Blok 1966, s. 329–342. Zde např. konstatoval: „[...] v některých vývojových etapách, mj. i v prvních staletích druhého tisíciletí, byla to právě oblast lidové hudební představivosti, kde se s mnohem větší intenzitou nežli v umělé tvorbě prosazovaly některé vývojově progresivní tendence [...]“

8 Jiří FUKAČ: *Deset let – současnost a perspektivy*. *Hudební rozhledy* 15 (1962), č. 7, s. 302.

9 Jiří FUKAČ: *Šance pro hudební folklór nebo pro folklórní hudbu?* *Opus musicum* 15 (1983), č. 2, s. 37–41.

Obr. 2 Jiří Fukač – moderátor jazzových koncertů (2. pol. 60. let)

Foto: Archiv Ústavu hudební vědy, FFMU Brno

neční, se shovívavým odstupem.¹⁰ V dalších dvou letech počet bromovských zpráv a recenzí narostl do téměř PR polohy,¹¹ což ovšem souviselo s výsadním postavením orchestru na jazzové scéně nejen brněnské, ale i celonárodní. Na základě vyprávění hudebníků mimo jiné zrekonstruoval reportáž ze zájezdu po SSSR,¹² v níž pohotově citoval publicistické ohlasy, které jako o estrádě psal bez hlubšího pochopení sovětský tisk. Jako jedinou poučenou kritiku cituje Igora Travina z časopisu *Muzykalnaja žizň*.

Vedle deníku *Rovnost* a čtrnáctideníku *Hudební rozhledy* zahájil Fukač spolupráci též s časopisem brněnské Univerzity J. E. Purkyně *U*, kam psal drobné zprávy, úvahy, příspěvky do diskusí o jazzu nebo rozhovor s Pavlem Blatným o tzv. třetím proudu.¹³

S velkým zaujetím se Fukač vyjadřoval k prvním publikacím o jazzu, které na trhu citelně chyběly. O Rychlíkově spisku *Pověry a problémy jazzu* (1959) konstatoval, že „nezná hudebnější pohled na jazz“¹⁴. Uvítal a stručně popsal

10 Jiří FUKAČ [jf]: *Jubileum brněnské taneční hudby*. *Rovnost* 75 (1960), č. 155, neděle 26. 6.

11 Srov. též závěrečný bibliografický přehled k tématu.

12 Jiří FUKAČ [jf]: *Úspěchy Bromova orchestru v SSSR*. *Rovnost* 76 (1961), č. 174, sobota 22. 7., s. 4

13 Jiří FUKAČ: *O mladém umění s Pavlem Blatným*. *U-61* 4 (1961), č. 19–20, 18. 12. s. 5.

14 Jiří FUKAČ: *Dobrá česká publikace o jazzu*. *Rovnost* 75 (1960), č. 37, pátek 12. 2., s. 4.

přednosti aranžérské příručky Zdeňka Krotila¹⁵ a s největším nadšením přijal *Kapitolky o jazzu* (1961) Ivana Poledňáka, kde ocenil zejména názvosloví a terminologickou čistotu.¹⁶ „Vžije-li se Poledňákova správná a logicky jasná terminologie, stane-li se řešení jednotlivých problémů v jeho knížce naznačené základem dalšího speciálního studia, splní tím práce své poslání“, napsal pětadvacetiletý recenzent o třicetiletém kolegovi, aniž by tehdy tušil, že o 15–20 let později budou společně podrobně rozpracovávat pojmoslovný aparát hudby, mimo jiné i z hlediska vztahů mezi hudbou vážnou a populární.

Větší rozsah recenze dopřál pramenné antologii Josefa Škvoreckého a Lubomíra Dorůžky *Tvář jazzu* (1964), o níž píše, že „nastoupila svou cestu mezi české čtenáře v době, kdy může opravdu v lecčems přispět k dalšímu upřesnění názorů na tuto oblast hudby“.¹⁷ Recenzi o knížkách Jiřího Černého *Zpěváci bez konzervatoře* a *Poplach kolem Beatles* (obojí 1966, druhá společně s Miroslavou Černou) shrnuje do jednoho textu, uvozeného slovy „Bylo jich už zapotřebí...“¹⁸ Autorům knihy *Československý jazz* (1967) Dorůžkovi a Poledňákovi pak přiznává, že se jim „podařilo uvést do naší odborné jazzové publicistiky důsledný vědní historismus“ a že „vytvořili kritickou koncepci, vystihující specifickou cestu našich hudebních kultur k osobitým národním školám jazzu“.¹⁹

Z publicistického záběru Fukač nevynechal ani vydávané hudebniny. V recenzi úvaze o nových edicích taneční hudby, vydaných v roce 1959,²⁰ horuje pro novátorskou dramaturgii a chválí počiny specializovaných edic Pantonu. U čtvrtého svazku edice *K tanci a poslechu* např. konstatuje, že „až doposud přinášela jen starší taneční typy“, avšak „předkládá nyní též tango a foxtrot.“ Naopak kritizuje nekvalitní výběr edice *FOT* (film, opereta, tanec) a cituje i plytký milostný text Saši Grossmana. Do záběru zahrnuje i slovenskou edici *Skladeb pro tanečný orchestr*, avšak konstatuje jednotvárný obsah.

Opakovaně též hodnotil sborníky *Taneční hudba a jazz*,²¹ což mu umožňovalo srovnání i kritický přístup. Ať již poukázáním na propagaci pouze Semaforu na úkor ostatních divadel nebo upřednostňování světové scény na úkor domácí. Zpěvohernímu divadlu ostatně rovněž věnoval stále větší pozornost. Od kritického pohledu na operetní scénu²² přes hodnocení varietních a kaba-

15 Jiří FUKAČ [jřf]: *Vítaná hudební příručka*. Rovnost 75 (1960), č. 298, neděle 11. 12., s. 5

16 Jiří FUKAČ [jřf]: *O jazzu, tentokrát opravdu podnětně*. Rovnost 76 (1961), č. 272, úterý 14. 11., s. 4.

17 Jiří FUKAČ: *Poznáváme „Tvář jazzu“*. Hudební rozhledy 17 (1964), č. 9, s. 382.

18 Jiří FUKAČ [jřf]: *Dvě knížky o populárních zpěvácích*. Rovnost 81 (1966), č. 293, středa 7. 12., s. 3.

19 Jiří FUKAČ: *Československý jazz a historismus*. Hudební rozhledy 21 (1968), č. 10, s. 304–305.

20 Jiří FUKAČ: *Nad novými edicemi taneční hudby*. Hudební rozhledy 13 (1960), č. 17, s. 734–735.

21 Jiří FUKAČ [jřf]: *První český sborník o džezu*. Rovnost 76 (1961), č. 62, úterý 14. 3., s. 4; Jiří FUKAČ [jřf]: *Taneční hudba a jazz 1961*. Rovnost 77 (1962), č. 30, úterý 6. 2., s. 4; Jiří FUKAČ: *Nový ročník džezového sborníku*. Literární noviny 8 (1964), č. 12, 21. 3., s. 12.

22 Jiří FUKAČ: *Cesty zpěvoherního divadla v Brně*. Rovnost 76 (1961), č. 197, pátek 18. 8.; Jiří FUKAČ: *Potíže s ženami*. Hudební rozhledy 15 (1962), č. 20, s. 874–875; Jiří FUKAČ: *A znovu Offenbach*. Rovnost 80 (1965), č. 305, středa 22. 12., s. 3.

retních revuí²³ až ke slibně se rozvíjející muzikálové scéně. Hodnotil brněnská zpracování světových muzikálů,²⁴ vítá překlad knihy Schmidta-Joose²⁵ jako užitečný „bedekr“, doplněný o českou problematiku, a zasvěceně se pustil i do analýz domácí produkce, jejímž vrcholem byl v dané době muzikál B. Ondráčka a J. Schneidera *Gentleman*. Fukač v brněnském nastudování podtrhl zdůraznění napětí mezi moralitou a naivitou příběhu: „Vzniká tak jakýsi dramatický nonsens, který je ovšem nositelem zvláštního půvabu [...] sentimentální scény dotáhly ke skutečnému sentimentu, parodické k parodii a samoúčelný hudební humor se jevil jako skutečně samoúčelný“.²⁶ Vyzdvihl hrající neherce – zpěváky (např. Ladku Kozderkovou), kteří se v choreografii museli vyrovnat se zpěvem do mikrofonu, pochválil přízpůsobivost hudby i celkovou integritu hry, byť závislé na Bernsteinově předloze.

Velmi podrobné kritice podrobil později i brněnské nastudování polského muzikálu *Jánošík*.²⁷ I zde velmi chválil zpívající herce a zobecnil, že jde o impuls našemu divadlu ve chvíli, kdy vyčerpalo v oblasti hudební dimenze všechny starší zdroje, o impuls, který doslova vybízí k následování: „[...]hudebně citící činoherec, zvláště je-li choreograficky veden tak, aby přirozená pohybovost neznatelně vplývala do tanečních stylizací, je mnohdy lepším interpretem muzikálu nežli operetní pěvec zatížený mnoha manýrami“. V charakteristice hudby Katarzyny Gärtnerové využil i své folklorní erudice: „[...] chce komunikovat s přítomností, volí beatový sound jako základ moderní pohybovosti, avšak zároveň poučena na široké bázi folku čerpá z tzv. podhalanské hudební kultury. Přesadit folklorní prvek, podnět nebo jen volnou inspiraci do světa pop-music znamená již dnes běžnou technickou dovednost. Gärtnerová se však s ní nespokojí. Vrství a kumuluje prostředky, aby je vzápětí obrodila a nechala figurovat v nejjednodušší podobě, podtrhuje dramatické momenty shluky zjevně překračujícími hranice žánru, avšak ihned se navrácí, aby strhla, zaujala a vtáhla posluchače do pocitové sféry souhlasné s vyzněním scénické akce.“

Zatímco Fukačovy postřehy o jazzu, taneční hudbě a muzikálech byly v rámci dobových znalostí velmi poučené a trefné, v oblasti rockové hudby a diskusí kolem ní se zpočátku mýlil. V diskusi Hudebních rozhledů, vyvolané článkem Niny Dlouhé, konstatoval: „[...] v Brně se big beat v plné míře nerozvinul a patrně se již asi nerozvine.“²⁸ Obecně sice existenci žánru ospravedlňoval,

23 Jiří FUKAČ [jf]: *Co s varietní revuí?* Rovnost 77 (1962), č. 154, sobota 30. 6., s. 4.; Jiří FUKAČ [jf]: *Kabaretní revue v Redutě*. Rovnost 77 (1962), č. 264, úterý 6. 11., s. 4.

24 Jiří FUKAČ: *Hallo Dolly*. Melodie 5 (1967), č. 1, s. 17; Jiří FUKAČ: *Porgy and Bess – poprvé v Československu*. Rovnost 83 (1968), č. 159, středa 26. 6., s. 4; Jiří FUKAČ: *Bernsteinův muzikál v Brně*. Rovnost 85 (1970), č. 89, čtvrtek 16. 4., s. 5.

25 Jiří FUKAČ [jf]: *Znovu o muzikálu*. Rovnost 84 (1969), č. 7, čtvrtek 9. 1., s. 5.

26 Jiří FUKAČ: *Gentleman v Brně*. Hudební rozhledy 21 (1968), č. 5, s. 128. Též Jiří FUKAČ: *Noví lidé – nové otázky*. Rovnost 83 (1968), č. 5, sobota 6. 1., s. 5.

27 Jiří FUKAČ: *Polský muzikálový Janošík v Brně*. Hudební rozhledy 25 (1972), č. 11, s. 507.

28 Jiří FUKAČ: *Hovořit, dokud je čas...* (Diskuse o big beatu). Hudební rozhledy 16 (1963), č. 21, s. 912.

avšak neviděl jeho další perspektivy: „[...] big beatu nelze stavět umělé překážky; vyvinul se u nás zákonitě a – podle všech příznaků poslední doby – se již také zákonitě odlévá“²⁹ Ocenil zde nový zájem o amatérské muzicírování, ale neviděl „prospěšnost z hlediska hudební výchovy a výchovy vkusu. Spíše naopak“.³⁰ Tehdy Fukač podcenil generační podmíněnost svých zkušeností a znalostí o nově se rozvíjející hudební oblasti, která brzy zasáhla téměř celou novou generaci a právě v prostředí města Brna dosáhla vlivné výjimečnosti v rámci československé rockové scény.

Shrneme-li pohled na Fukačovu publicistiku o populární hudbě 60. let, vidíme, že nejprve psal hojně o drobném jazzovém dění v Brně, nejčastěji o orchestru Gustava Broma, pak také o důležitých českých publikacích. Jeho diskusní a recenzní příspěvky přirozeně straní náročnější uměleckým formám jazzu na úkor lehkým, zábavným.³¹ Jeho publicistická aktivita kulminovala v období 1961–1963, poté k roku 1970 postupně klesá s tím, jak rostlo jeho angažmá v náročnějších hudebněvědných projektech. Po roce 1965 převládala tematika o muzikálech, poslední tři roky šesté dekády už psal převážně jen o nich. V určitém krátkém období psal slovo jazz českou transkripcí „džez“, což ovšem zjevně nebylo výsledkem vlastních rozhodnutí, ale spíše důsledkem zmatečných proměn státních pravopisných směrnic.

Opus musicum: elegantní esejistika

Od roku 1967 patřil Jiří Fukač k hlavním iniciátorům vzniku hudební revue *Opus musicum*, kterou se podařilo uvést v život od roku 1969. Až do roku 1983 zde působil jako redaktor. Jeho hlavním zaměstnavatelem však byla od roku 1961 Univerzita J. E. Purkyně v Brně (před rokem 1960 a po roce 1990 Masarykova univerzita). K psaní delších příspěvků již samozřejmě tíhl v průběhu 60. let.

Např. v roce 1963 přispěl do diskuse na stránkách *Hudebních rozhledů* reakcí na stať Ivana Poledňáka o specifičnosti jazzu.³² Poledňákovy myšlenky akceptoval a doplnil o řadu poznámek. Šlo zejména o obhajobu moderního jazzu před kritikou způsobenou jeho klesajícím společenským dopadem. Podobně jako u moderní vážné hudby viděl problém jejího přijímání v úrovni hudební výchovy a vzdělání.

29 Tamtéž, s. 913.

30 Tamtéž.

31 „Jazz byl kdysi folklórem a zábavnou hudbou, dnes se prudce vyvíjí a souběžně s vážnou hudbou hledá nové postupy i výrazové oblasti, avšak nikdy nepřeroste ve vážnou hudbu, aniž by přestal být sám sebou“, píše ve shrnujícím příspěvku k diskusím v časopise *U*, vyvolaným dopisem, odsuzujícím jazz, z pera jakéhosi soudruha Braveného. Viz JIRÍ FUKAČ: *Diskutujeme o jazzu. Na závěr diskuse*. *U*-62 5 (1962), č. 5, 13. 3., s. 3.

32 Srov. IVAN POLEDŇÁK: *Poznámky k otázce specifičnosti jazzu*. *Hudební rozhledy* 15 (1962), č. 21, s. 926–929 a JIRÍ FUKAČ: *Nové pověry kolem jazzu?* *Hudební rozhledy* 16 (1963), č. 1, s. 40–41.

Do podrobného rozboru vyústil Fukačův profil Bromova orchestru do sborníku *Taneční hudba a jazz*.³³ Text hodnotí řadu dříve publikovaných článků o orchestru, obsahuje autorovy analytické sondy, týkající se vývoje repertoáru a jeho obecného stylového kontextu (např. kritizuje stagnaci repertoáru rozměňováním westcoastového klišé v období 1958–1961)³⁴ a ústí do úvah o národní specifičnosti jazzu.

První publikovaná vědecká studie Jiřího Fukače na téma jazzu vyplynula z tehdejší spolupráce kateder hudební vědy a psychologie.³⁵ Společně s Alešem Sumcem popsali a rozvedli v časopise *Hudební věda* (1966) úvahy o možnostech experimentálního zkoumání hudby jazzové oblasti. Studie *Jazz a experiment* měla být metodologickým úvodem k experimentům, stavěným na základě průzkumného řetězce, směřujícího od společensko-historické problematiky k individuálnímu vědomí, tedy od sociologie přes estetiku k psychologii. Projekt zřejmě nenašel kontinuální podporu a nepřinesl další konkrétní výsledky, nicméně už samotný vědecký zájem o otázky, „které se stále častěji vynořují v souvislosti s rostoucí oblibou a působností hudby jazzové oblasti“,³⁶ byl ve své době ojedinělý i v mezinárodním kontextu.

V nově založeném časopise *Opus musicum* (1969) mají jazz a populární hudba přirozeně otevřené dveře. Slovo jazz se hojně vyskytuje zejména ve zprávách a recenzích knížek, koncertů, festivalů a nosičů. Aktivními referenty byli Ivan Poledňák a Miroslav Foret. Jiří Fukač využíval nové platformy k rozsáhlejší textům, úvahám a esejům, v nichž si klade otázky, často již v názvu příspěvku, a hledá na ně odpovědi. Texty mají většinou obecnější ráz a zasvěcené zaměření na jazz nebo populární hudbu se do nich promítá jen jako jeden z úhlů pohledu. Práce brněnského muzikologa tím získala důležitou přidanou hodnotu, která většině ostatních kolegů chyběla.

Hned v prvním ročníku publikoval stať *Od kýče k axiologii*,³⁷ ve které se zamýšlel nad otázkami, proč se v průběhu staletí stane určitý produkt extrémně oblíbeným, zatímco evidentně hodnotnější u publika propadne. Úvahy logicky vyústil až do porovnání se situací v hudbě populární. Konstatuje: „Každý spatřuje hodnotu šlágru v něčem jiném, dokonce i v banálních mimohudebních momentech, s nimiž by se konzument vážné hudby neodvážil svůj hudební ideál vůbec spojit.“³⁸ A níže pokračuje: „Je to dáno samotnou povahou hudebního materiálu. Vybroušené analytické metody, hudební teorie vhodné

33 Jiří FUKAČ: *Brom 1963 – nové otazníky – nové jistoty*. In: *Taneční hudba a jazz 1964–1965*, Praha: Státní hudební vydavatelství 1965, s. 107–119.

34 Tamtéž, s. 109.

35 Jiří FUKAČ – Aleš SUMEC: *Jazz a experiment*. *Hudební věda* 3 (1966), č. 1, s. 105–114.

36 Tamtéž, s. 114.

37 Jiří FUKAČ: *Od kýče k axiologii. Problém hodnoty a současná hudební sociologie*. *Opus musicum* 1 (1969), č. 5–6, s. 129–135

38 Tamtéž, s. 131.

pro práci s rafinovaně promyšlenými stavbami vrcholných uměleckých děl se-
lhávají při dotyku s jednoduchými organismy šlágrů, jazzových kompozic atp.
Málo platná bude i hudební historie – dokonalé osvětlení vývoje a historické
podmíněnosti populární hudby nenapoví nám o svérázu podobné skladby tak-
řka nic, neboť podíl tvůrčí individuality, stylových vlivů a tlaků prostředí na
genezi díla je jiný než ve vážné hudbě. Populární hudba v tomto ohledu poně-
kud připomíná folklór, který také nemá ‚dějiny‘ v tradičně kunsthistorickém
slova smyslu.“

Aby možnosti zkoumání populární hudby nevyzněly bezvýchodně, shrnul
zde i dosavadní české výsledky bádání v podobě odkazů na práce Bedřicha
Václavka, Roberta Smetany, Vladimíra Karbusického, Václava Pletky, Lubomí-
ra Dorůžky, Josefa Kotka a Ivana Poledňáka a vytýčil jako hlavní úkol zkoumat
otázku, jak se vytváří společná podstata i diferencovaná podoba hodnotících
soudů o jednotlivých hudebních typech.

Hledisko populární hudby probleskuje, tu méně, tu více, i v mnoha dalších
esejích a studiích o regionalistice,³⁹ technice,⁴⁰ kritice.⁴¹ Rovněž v recenzi spisu
*Dějiny české hudební kultury I*⁴² si nemůže nevšimnout, že druhy hudby jako
„hudba denního života“ jsou interpretovány jen v některých kapitolách a že:
„Jedině při výkladu hudební řeči nejsou roviny ‚bytové‘ a umělecké hudby od-
trženy. Tyto systémové a klasifikační problémy zasluhují dalšího pročištění.“⁴³

V období let 1977–1980 se ve Fukačově slovníku objevuje ideologický ak-
cent, kterého byl do té doby jeho elegantní literární rukopis ušetřen. Jakoby
cítil, že v období vyhocených mediálních i veřejnosti skrytých kampaní proti
sílicímu domácímu disentu, undergroundu, nově vzniklé Chartě 77 a v období
zostřeného dozoru orgánů komunistického režimu nad vším, co se týkalo mé-
dií a populární kultury, bylo zapotřebí zaštiťovat i teoretické vývody frázemi
o výročích osvobození a sjezdech KSČ, o kontrarevolučních činitelích.⁴⁴

Úvaha *Populární hudba – skutečnost, teorie a kritika*,⁴⁵ jejíž sepsání moti-
voval seminář publicistů, skladatelů a textařů pod hlavičkou SŠKU, začíná slo-
vy: „V procesu výstavby socialistické hudební kultury se vykonalo nemálo i na
poli naší populární hudby“. Připomeňme, že takovýchto setkání se účastnili

39 Jiří FUKAČ: *Hudba a člověk v prostoru. K základním otázkám hudební regionalistiky*. Opus musicum 2 (1970), č. 5–6, s. 129–135.

40 Jiří FUKAČ: *Technika a sociální funkčnost hudby (Volné reflexe na aktuální téma)*. Opus musicum 4 (1972), č. 2, s. 33–37.

41 Jiří FUKAČ: *Víme, co je hudební kritika? (K teorii kritického soudu)*. Opus musicum 4 (1972), č. 4, s. 97–100.

42 Jaroslav JIRÁNEK – Vladimír LÉBL (eds.): *Dějiny české hudební kultury 1*. Praha: Academia, 1972.

43 Viz recenzní rubrika Opus musicum 7 (1975), č. 9, s. 284. V recenzi je použit krátkodobě aktuální výraz „bytová“ hudba (blíže viz následující kapitola).

44 Poprvé a velmi silně takto formuluje fráze v článku *Hudební kultura, problémy jejího poznání a revoluční přeměna společnosti*, Opus musicum 9 (1977), č. 9, s. 257–261 a č. 10, s. 289–296.

45 Jiří FUKAČ: *Populární hudba – skutečnost, teorie a kritika*. Opus musicum 11 (1979), č. 2, s. 33–34.

i zástupci mocenského aparátu (v tomto případě Jaroslav Hrabá z ministerstva kultury) a ideologickou rétoriku muzikologa tak vnímejme jako obranný štít vztýčený na jinak velmi neférovém diskusním kolbišti.

Jiří Fukač pokračoval v hojném reflektování populární hudby v Opus musicum i v 80. letech a v dalším období,⁴⁶ mezitím však začaly vznikat i zásadní syntetické práce, psané často v tandemu s Ivanem Poledňákem.

Pojmoslovný dualismus „artificiální“ a „nonartificiální“

Syntetické uvažování muzikologů Fukače a Poledňáka o pojmoslovném uchopení celého univerza hudby se protnul s jejich dlouholetým zájmem o sémiotiku⁴⁷ a vyvrcholilo spiskem *Hudba a její pojmoslovný systém*.⁴⁸ Jednou z odnoží jejich taxonomické stratifikace hudby je i typologická polarizace na hudbu artificiální a nonartificiální. Geneze těchto úvah měla vcelku hluboké kořeny. V české muzikologii je v souvislosti se soudobou populární hudbou zahájil Vladimír Karbusický v roce 1967.⁴⁹ V názvu použil starší adornovský výraz „lehká hudba“, v textu pak nejprve charakterizoval z mnoha hledisek dva typy hudby označené jen schematicky jako „A“ a „B“. U prvního typu vystupuje do popředí nejen zábavná a oddechová funkce, ale i typovost tvorby a komunikativnost, daná reservoárem kontinuity hudební řeči. U druhé převládají originalita a neustálé výboje, vzdalující hudební řeč od dosavadních sotva ustálených komunikací.⁵⁰ Jako obdobné označení komentoval dosavadní, z němčiny odvozené rozlišení hudební hantýrky U (Unterhaltungsmusik) a E (Ernste Musik).⁵¹ Zavřhl je, podobně jako výrazy, užívané v publicistické a mediální praxi: „užité žánry“, „masové žánry“. Stejně tak na druhé straně zavřhl spojení „vážná hudba“. Důsledně se opřel o rozlišení Heinricha Besselera: „Umgangsmusik“ (hudba společenského styku, obcování) a „Darbietungsmusik“ (hudba pro hudbu samu, pro poznání a estetický prožitek).⁵² Ve snaze najít

46 Viz např. Jiří FUKAČ: *Hudba je umění (ale nemusí být vždy a za každou cenu)*. Opus musicum 16 (1984), č. 5, s. 129–135; Jiří FUKAČ: „Background“ a „video“: nové strašáky nebo estetická kategorie? Opus musicum 18 (1988), č. 9, s. 267–271; Jiří FUKAČ: *Česká hudba a americké kulturní vzorce: akulturace nebo syntézy?* Opus musicum 22 (1990), č. 8, s. 225–230, 234.

47 Viz zejména tři svazky *Základy hudební sémiotiky*, sepsané vedle Fukače a Poledňáka též J. Jiránkem a J. Volkem.

48 Jiří FUKAČ – Ivan POLEDŇÁK: *Hudba a její pojmoslovný systém*. Praha: Academia 1981.

49 Vladimír KARBUSICKÝ: *K pojmu a estetice „lehké hudby“*. Hudební věda 4 (1967), č. 1–3, s. 22–44, 328–338, 440–454.

50 Vladimír KARBUSICKÝ: *K pojmu a estetice „lehké hudby“*. Hudební věda 4 (1967), č. 1, zejména s. 31, 35 a 37.

51 Vladimír KARBUSICKÝ: *K pojmu a estetice „lehké hudby“*. Hudební věda 4 (1967), č. 2, s. 335.

52 Tamtéž. U Besselera je odkazováno k pracím *Umgangsmusik und Darbietungsmusik im 16. Jahrhundert* (Archiv für Musikwissenschaft 16, 1959, s. 21–43) a *Das musikalische Hören der Neuzeit* (Berlin: Akademie Verlag, 1959).

Obr. 3 Zleva: Peter Andraschke, Jiří Fukač, Rudolf Pečman, Jiří Vysloužil a Hans Heinrich Eggebrecht. Pracovní výlet na chatu Jiřího Vysloužila na Vysočině během brněnského kolokvia začátkem 70. let

Foto: Archiv Ústavu hudební vědy, FFMU Brno

jednoslovný český výraz pro slovní spojení „obcovací hudba“, objevil pro českou muzikologii překlad německého „Umgang“ prostřednictvím ruského slova *byt* – životní způsob. Definoval tak pojmoslovnou dichotomii hudba umělecká a hudba bytová⁵³ v souladu s Jaroslavem Jiránekem, který se ve stejné době přihlásil k autorství českého překladu ruského „bytovaja muzyka“ s odkazy na práce ruského muzikologa Borise Asafjeva.⁵⁴ Oba tím na několik let výrazně ovlivnili tento typ uvažování u nás, navzdory Karbusického emigraci do západního Německa po srpnu 1968. Pokud byly Karbusického práce v následujících letech u nás citovány, většinou bez uvedení jeho jména.

Výraz „bytová hudba“ v tomto smyslu pronikl do obou dílů *Dějiny české hudební kultury*,⁵⁵ tedy i do dílu 2, vydaného tiskem až v roce 1981. V obou svazcích jsou stránky s obsahem knih přeloženy do němčiny a angličtiny. Německý pře-

53 Tamtéž, s. 336–338.

54 Jaroslav JIRÁNEK: *Asafjevova teorie intonace, její geneze a význam*. Praha: Academia 1967, pozn. 171 na s. 160.

55 Jaroslav JIRÁNEK – Vladimír LÉBL (eds.): *Dějiny české hudební kultury* 1. Praha: Academia, 1972; Jaroslav JIRÁNEK – Josef BEK (eds.): *Dějiny české hudební kultury 1890–1945. Díl 2, 1918–1945*. Praha: Academia 1981.

klad obsahů zachovává besselerovskou dichotomii „Umgangsmusik – Kunstmusik“ a v anglickém překladu obsahu čteme „artistic Music – vernacular Music“. Počeštěné spojení „bytová hudba“ proniklo i do dobového publicistického slovníku Jiřího Fukače a posloužilo názvu teoretické studie na dané téma, sepsané Ivanem Poledňákem společně s Josefem Kotkem.⁵⁶

Posledně jmenovaná studie rekapituluje dosavadní bádání včetně pramenného, publicistického a monografického a vyhlašuje daný obor za samostatnou muzikologickou disciplínu. Vymezuje její vztah k ostatním muzikologickým oborům, i k sociologii, psychologii či estetice, nikoli však k obecné historii či teorii kultury – zůstává především na půdě muzikologie. K vyššímu teoretickému uchopení problematiky se pak vrací Poledňák společně s Jiřím Fukačem v roce 1977. Ve studii *K typologickým polarizacím hudby, zejména polarizaci hudby artificiální a nonartificiální*⁵⁷ rozpracovávají označení dvou velkých hudebních sfér pojmenovaných jako artificiální hudba (dále jen AH) a nonartificiální hudba (dále jen NaH).⁵⁸ Poledňák s Fukačem využili navíc zkušenosti s aktuálními pracemi z oblasti obecné sémiotiky a zasadili pojmoslovný návrh do mnohem širšího taxonomického kontextu. Hodnotili dosavadní terminologii jakožto redukcující pohled vždy jen na jeden aspekt. Besselerův koncept vnímali jako odvozený ze studia starších období hudebního vývoje, neodpovídající novým vývojovým stádiím ve 20. století. Nově tak zkoušejí pracovat s pojmoslovím, které nastolil začátkem 70. let Hans Heinrich Eggebrecht.⁵⁹ Ten popsal tři roviny hudebních funkcí: 1. funkční vztahy uvnitř hudební struktury, 2. intencionální konkretizované fungování hudby a 3. hudbu, vyvážanou z bezprostředních užitných funkcí. Druhá, funkčně heteronomní oblast, je pojmenována jako „funktionale Musik“, třetí, umělecky autonomní, jako „artifizielle Musik“.

Fukač s Poledňákem se inspirovali výrazy „artifizielle Musik“ a „funktionale Musik“, avšak zároveň upozorňovali, že mnohé projevy, původně zamýšlené jako ryze funkční, jsou strukturálně a stylově interpretovatelné jen v kontextu hudby umělecky autonomní a naopak, jazz nebo pop music, které neslouží a nechtějí sloužit jako hudba k funkčnímu uplatnění, jsou přesto jednoznačně vnímány v kontextu ostatní hudby „funkční“.⁶⁰ Šlo jim tedy o to, propojit hle-

56 Josef KOTEK – Ivan POLEDŇÁK: *Teorie a dějiny tzv. bytové hudby jako samostatná muzikologická disciplína*. Hudební věda 11 (1974), č. 4, s. 335–355.

57 Jiří FUKAČ – Ivan. POLEDŇÁK: *K typologickým polarizacím hudby, zejména polarizaci hudby artificiální a nonartificiální*. Hudební věda 14 (1977), č. 4, s. 316–335.

58 Tamtéž, s. 321. Jak sami připomínají, s touto terminologickou dvojicí přišla krátce předtím ještě dvojice Kotek – Poledňák. Šlo o rukopis přepracované výše zmíněné studie o bytové hudbě, zamýšlený již jako kapitola do budoucího týmového výstupu *Česká hudební věda*, který však byl publikován až v roce 1988 (viz V. LÉBL – I. POLEDŇÁK a kol.: *Hudební věda III*. Praha: SPN, 1988, s. 823–853).

59 Hans Heinrich EGGBRECHT: *Funktionale musik*, Archiv für Musikwissenschaft, 30 (1973), č. 1, p. 1–25.

60 FUKAČ – POLEDŇÁK 1977, s. 320 (viz pozn. 57).

disko odlišného funkčního zacílení i s hlediskem odlišného hudebního jazyka, který se tolik proměnil zejména po nástupu hudby jazzového okruhu do vývoje světové populární hudby od přelomu 19. a 20. století.

Fukač s Poledňákem hledali řešení, „jež by využívalo všech poznatků, jež krystalizovaly v předchozích koncepcích.“⁶¹ Rezignovali na dichotomii dvou termínů jako protikladných kategorií a snažili se popsat prostor s typologickou polarizací hudebních projevů, v nichž se diachronním a synchronním způsobem vytvářejí různé dichotomie a polarizace. Nejprve definovali výraz „artificiální“, který, na rozdíl od výrazu „umělecký“, nesugeruje pozitivní hodnotu automaticky a stejně tak ji nevylučuje u svého protějšku. U sémantického pole latinského výrazu „ars“ vnímali odlišně akcentované konotace: „umělý (ve smyslu ‚nikoli běžný‘, ‚nikoli folklórní‘, ‚nikoli spontánní‘ apod.), přináležející k institucionalizované tvorbě hudebních děl, mířící záměrně k tvorbě děl fungujících jako umění, interpretovatelný především v kontextu vývoje dalších uměleckých druhů, patřící k relativně sourodé a souvislé hudební tradici ústící do hudby tendující k umělecké svěbytnosti.“⁶² Teprve po profilaci pólu AH vyměřili pól NaH, a to překvapivě jednoduše – „per negationem: zahrnuje vše právě mimo historicky se zformovavší typus AH, tedy vše, co vznikalo a vzniká jinak, z jiných motivů, je odlišně strukturováno, odlišně se uplatňuje, má specifické vývojové souvislosti, realizuje se v jiných formách, je zvláštním způsobem společností traktováno, vyjadřuje a sděluje jiné významy a obsahy.“⁶³ Stručné vysvětlení termínu NaH nakonec shrnuli jako „hudba nikoli artificiální“, tj. hudba jiného druhu než hudba artificiální.“⁶⁴

Na rozdíl od konceptů Besselera a Eggebrechta tedy definovali NaH jako jednu ze dvou velkých sfér univerza hudby, která má svou relativně svěbytnou specifičnost, vymezenou nejen funkcemi, ale od konce 19. století i odlišným ekonomickým kontextem a svěbytným hudebním jazykem.

Kotkův, Poledňákov a Fukačův terminologický koncept vstoupil do praxe nezvykle rychle. Promítl se do aktuálně rozpracované a v řadě dílů v letech 1980–1990 postupně publikované *Encyklopedii jazzu a moderní populární hudby*,⁶⁵ do zmiňované publikace *Hudba a její pojmoslovný systém*,⁶⁶ do všech tří

61 Tamtéž, s. 321.

62 Tamtéž, s. 322.

63 Tamtéž.

64 Vladimír LÉBL – Ivan POLEDŇÁK a kol.: *Hudební věda III*. Praha: SPN, 1988, s. 829.

65 Antonín MATZNER – Ivan POLEDŇÁK – Igor WASSERBERGER: *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby. Část věcná*. Praha: Editio Supraphon 1980 a v druhém doplněném vydání 1983 a v následných jmenných dílech. Fukač nebyl spoluautorem encyklopedie, avšak svolil s využitím výsledů výše popisovaných terminologických úvah. O propojenosti českých muzikologických úvah svědčí i grafická podobnost vývojové tabulky na s. 295 věcné části encyklopedie (2. vydání) a časové tabulky ze s. 336 někdejší Fukačovy statě *K problému periodizace evropského hudebního folklóru* (1966).

66 FUKAČ – POLEDŇÁK 1981 (viz pozn. 48).

dílů monografie o historii a teorii hudební vědy,⁶⁷ tedy nejen do oddílu „Teorie a dějiny nonartificiální hudby“, který už byl tentokrát zařazen do systematiky jako rovnoprávná disciplína oboru, dále do Fukačovy samostatné knížky *Mýtus a skutečnost hudby*,⁶⁸ do kolektivního *Slovníku české hudební kultury*,⁶⁹ stejně jako do vysokoškolských studijních skript jako *Úvod do studia hudební vědy*⁷⁰ nebo *Hudební estetika jako konkretizace obecné estetiky a muzikologická disciplína*.⁷¹

Pro srovnání, *Úvod do studia hudební vědy* Jana Racka z roku 1949 obsahoval pouze jednu, spíše negativní zmínku z této oblasti – o černošské jazzové hudbě coby zdánlivě osvěžujícím inspiračním zdroji pro evropskou hudební kulturu.⁷² Na Racka navazující Fukačův učební text z roku 1964 *O studiu hudební vědy* pak obsahoval zmínku o růstu zájmu o „tzv. zábavné umění“ v oddíle Hudební sociologie⁷³ a malý přehled literatury Jazz a soudobá zábavná hudba na závěr oddílu Hudební historie.⁷⁴ Teprve pozdější, výše uvedená skriptta autorského tandemu Fukač – Poledňák z roku 1995 integrovaly hledisko AH a NaH do celého textu a stručně redefinovaly teorii a dějiny NaH jako samostatnou muzikologickou disciplínu. Stejný název nesl předmět, přednášený Poledňákem na Univerzitě Palackého v Olomouci od konce 90. let. Termíny AH a NaH zdomácněly i ve studentských pracích vysokoškolských posluchačů oborů hudební věda a hudební výchova.

Kotek, Poledňák a Fukač se snažili dále rozpracovat systematiku subžánrové hierarchizace NaH. Byli si však vědomi, že se ocitají na nejisté půdě a jejich návrhy v průběhu času procházely korekcemi. Na počátku Kotek s Poledňákem⁷⁵ typus NaH členili na tři hudební rody – populární hudby, (aktualizovaného) hudebního folkloru a společenské zpěvnosti. Každý rod byl dále štěpen do hudebních okruhů, kde vedle sebe stály, a dále byly členěny na stylově-žánrové druhy a následně typy, např. okruhy tradiční populární hudby,

67 Vladimír LÉBL – Ivan POLEDŇÁK a kol.: *Hudební věda I, II, III*. Praha: SPN, 1988.

68 Jiří FUKAČ: *Mýtus a skutečnost hudby. Traktát o dobrodružstvích a oklikách poznání*. Praha: Panton 1989. Stručně a popularizační formou zde na s. 246 přímo vysvětluje důvody a okolnosti ustavení termínů AH a NaH.

69 Jiří FUKAČ – Jiří VYSLOUŽIL – Petr MACEK (eds.): *Slovník české hudební kultury*. Praha: Editio Supraphon 1997. Zde se vyskytují samostatná hesla jako hudba, artificiální hudba, nonartificiální hudba, populární hudba, jazz, rock a podobně, avšak v heslech, věnovaných např. jednotlivým lokalitám, českým městům apod., zůstal záběr bohužel omezen pouze na sféru artificiální.

70 Jiří FUKAČ – Ivan POLEDŇÁK: *Úvod do studia hudební vědy*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého 1995, zejména s. 112–115 (2. vydání 2001).

71 Jiří FUKAČ: *Hudební estetika jako konkretizace obecné estetiky a muzikologická disciplína*. Brno: Masarykova univerzita: 2001, s. 17, 107 a 122 (1. vydání 1998).

72 Jan RACEK: *Úvod do studia hudební vědy*. Praha: Hudební matice Umělecké besedy 1949, s. 152.

73 Jiří FUKAČ: *O studiu hudební vědy*, Praha: SPN 1964, s. 86.

74 Tamtéž, s. 83.

75 MATZNER – POLEDŇÁK – WASSERBERGER 1990, s. 294–297 (viz pozn. 4).

moderní populární hudby a hudby jazzového okruhu. Fukač s Poledňákem⁷⁶ později celou sféru NaH rozdělili volněji na tyto tři subsféry: oblast folklorní hudby a jejího novodobého vyústění, oblast tradiční populární hudby a hudbu jazzového okruhu. Posledně jmenovaný okruh, který je typický svébytností funkční, ekonomickou i hudební řečí, dále stratifikovali do dvou podokruhů – jazzu a moderní populární hudby. Ivan Poledňák nakonec v samostatně napsaných učebních skriptech⁷⁷ subsféru hudby jazzového okruhu a kategorii moderní populární hudby pojímá jako dvě synonyma.

Jak jsme uvedli výše, koncept artificiální a nonartificiální hudby vyplynul z přirozené historické vazby české muzikologie na muzikologii německou. Pro Jiřího Fukače byla tato souvislost o to samozřejmější, oč těsnější byl od dětství jeho kontakt s německým jazykem.⁷⁸ Vedle znalosti angličtiny a francouzštiny především v němčině bez problémů četl, psal a diskutoval.⁷⁹ Nepřekvapí tedy, že se Fukač s Poledňákem snažili komunikovat svůj terminologický přínos i v německém jazykovém prostředí. Hned v první polovině 80. let zveřejnili překlady svých textů *Über typologische Polarisationen der Musik, insbesondere die Polarisationen artifizierter und nonartifizierter Musik*⁸⁰ a *Zur Stratifikation der Sphäre der nonartifizierten Musik*.⁸¹ Do zahraničního odborného povědomí však termíny neprorazily. Jejich provázanost výhradně s českým sémantickým kontextem vyšla najevo zejména po roce 1989, kdy politické proměny ve střední a východní Evropě otevřely dveře intenzivním kontaktům s angloamerickým světem. Konec konců, na počátku stála snaha nalézt český ekvivalent k německým výrazům „Umgangsmusik“ a „artifizielle Musik“, teprve v dalším bádání šlo o domýšlení pojmoslovného systému k co nejuniverzálnějším pojmenováním. V německy publikovaných textech se tak v pozdějších letech výraz objevoval pouze v českých cizojazyčných materiálech.⁸² Hlavní problém terminologic-

76 Jiří FUKAČ – Ivan POLEDŇÁK: *Ke stratifikaci sféry nonartificiální hudby*. Opus musicum 14 (1982), č. 1, pp. 8–14, č. 2, s. 38–39; FUKAČ – POLEDŇÁK 1995, s. 113 (viz pozn. 70) a podobně LÉBL – POLEDŇÁK a kol. 1988, s. 830–831 (viz pozn. 64).

77 Ivan POLEDŇÁK: *Úvod do problematiky hudby jazzového okruhu*. Olomouc: Univerzita Palackého 2000, s. 20.

78 Matka pocházela z rodiny usazené do roku 1919 ve Vídni, svou roli sehrálo i jazykové prostředí Znojma v době jeho dětství. Viz Petr MACEK – Ivan POLEDŇÁK: *Jiří Fukač*. In: https://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictonary&task=record.record_detail&id=5234 [cit. 3. 2. 2020].

79 Jako jeden z prvních otisků německy prezentovaného příspěvku můžeme uvést referát „Das Phänomen jazz – zur Frage seiner Existenz – und Interpretationsarten“, přednesený na mezinárodním kolokviu v Brně v roce 1972 (ve sborníku přetištěný na s. 297–307).

80 Jiří FUKAČ – Ivan POLEDŇÁK: *Über typologische Polarisationen der Musik, insbesondere die Polarisationen artifizierter und nonartifizierter Musik*. In: *Sozialistische Musikkultur, Traditionen, Probleme, Perspektiven II*. Berlin 1983, s. 26–45.

81 Jiří FUKAČ – Ivan POLEDŇÁK: *Zur Stratifikation der Sphäre der nonartifizierten Musik*. In: *Beiträge zur Musikwissenschaft* 26, 1984, 2, s. 112–128.

82 Viz např. Jiří FUKAČ: *Autonomie – funktionale Heteronomie – veraltete Kategorien? (Zu einigen Problemen der musikbezogenen Musikforschung)*. In: *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity*, Brno: Masarykova univerzita, 47 (1998), s. 5–11.

kého konceptu, nesporně užitečného v československém vědeckém kontextu a srozumitelného v německém jazykovém prostředí, spočíval v jeho absolutní nepřevoditelnosti do anglického jazyka. Eventuální anglické překlady „artificial“ a „nonartificial“ nemohly vést ke správně chápanému výsledku, aplikovatelnému na hudební problematiku, adekvátnímu původním záměrům českých muzikologů. Angloamerický výzkum populární hudby, odvíjející se větší měrou od oborů sociologie a „cultural studies“, spíše než z oboru muzikologie, tak zůstal u tradičních termínů „classical music“ nebo „art music“ na straně jedné a „popular music“ na straně druhé. Konkrétní konotace těchto termínů se pak odvíjejí od obsahových kontextů pojednávaného tématu.

Jiří Fukač a IASPM

Po listopadu 1989 vykročila československá společnost na cestu demokracie a Jiří Fukač vstupoval do organizačně vědeckých struktur své domovské brněnské univerzity. Působil ve vědecké radě Filozofické fakulty, v jejím Akademickém senátu (i jako jeho předseda) a v roce 1998 byl zvolen prorektorem Masarykovy univerzity pro zahraniční vztahy. Zároveň působil ve funkcích nově vzniklých orgánů, jakými byly Asociace hudebních umělců a vědců nebo Česká hudební rada. Velmi důležitou stopu zanechal i v Mezinárodní asociaci pro výzkum populární hudby (IASPM – International Association for the Study of Popular Music).

První informaci o asociaci přivezli Poledňák⁸³ a Fukač⁸⁴ v roce 1982 ze setkání v Geltowě u Postupimi. Začátkem března zde rokovali s kolegy z východoněmecké z Humboldtovy univerzity Günterem Mayerem a Peterem Wickekem a s představiteli nově vzniklé IASPM, včetně jejího tajemníka, britského muzikologa Philipa Tagga, působícího na univerzitě ve švédském Göteborgu. Vyzvěděli informace o první konferenci o populární hudbě, která se konala v létě 1981 v Amsterdamu, a vycítili příležitost možné spolupráce s novou, jak se ukázalo – levicově orientovanou západní organizací. Oba navíc s Mayerem a Taggem spojoval i společný zájem o problematiku sémiotiky. Fukač komentoval informace o amsterodamské konferenci, jíž se na rozdíl od Čechoslováků účastnili zástupci z NDR, SSSR a Jugoslávie, takto: „Klasičtí muzikologové přišli vlastně jen ze socialistických zemí, zato se zde sešel opravdu reprezentativní výkvět sociologů, psychologů, antropologů, etnologů atd.“⁸⁵ Z postupimského jednání vzešly různé představy a plány o spolupráci, které se ovšem z důvodů

83 Ivan POLEDŇÁK (I. P.): *Zasedání v Postupimi*. Hudební rozhledy 15 (1982), č. 6, s. 286.

84 Jiří FUKAČ [jf]: *Populární hudba v ohnisku internacionálního a interdisciplinárního zájmu*. Opus musicum 14 (1982), č. 10, s. 302–303.

85 Tamtéž, s. 303. Dále k mezinárodní problematice zkoumání populární hudby srov. Jan BLÜML – Ádám IGNÁČZ: *History of Popular Music Research in the Czech Lands and Hungary: Contexts, Parallels, Interrelations (1918–1998)*. Hudební věda 59, 2022, č. 2–3, s. 149–213.

Obr. 4 Jiří Fukač – brilantní řečník
(I. polovina 90. let)

Foto: Archiv Ústavu hudební vědy, FFMU Brno

politických i finančních dařilo později naplňovat více na úrovni československo-východoněmecké než na úrovni světové.

Mayer i Wicke se v květnu 1982 účastnili muzikologického setkání v Hukvaldech⁸⁶ a na brněnských hudebněvědných kolokviích (podzim 1982 a 1983),⁸⁷ kde též referovali o populární hudbě. Českoslovenští badatelé zase jezdili za kolegy do NDR. Důležité podněty přineslo pracovní setkání v Berlíně hned na přelomu listopadu a prosince 1982. Iniciovali jej pracovníci úřadů kolem obou ministerstev kultury a za československou stranu se vedle Fukače účastnili Lubomír Dorůžka, Josef Kotek, Zbyněk Mácha, Antonín Matzner a Igor Wasseberger. Kotek ve zprávě v Hudebních rozhledech konstatoval, že Čechoslováci jsou dále v teorii (na stole byla mimo jiné čerstvě vydaná *Encyklopedie jazzu*

⁸⁶ Viz Jiří FUKAČ: *Muzikologická sněmování a prospěch české hudby*. Opus musicum 14 (1982), č. 9, s. VII–VIII. Srov. též přepis panelové diskuse, kterou, jak uvádí ediční poznámka, z magnetofonových záznamů přepsal, upravil a do češtiny přeložil Jiří Fukač – *Perspektivy v populární hudbě v ČSR a NDR*, publikované ve Sborníku materiálů z muzikologické konference Janáčkiana 82 s názvem *Hudební kultury ČSSR a NDR – dvě hudební kultury socialistického typu*. Ostrava: Krajské kulturní středisko 1983, s. 65–83.

⁸⁷ Srov. zprávy z kolokvií M. K. ČERNÉHO: *Mezinárodní muzikologické kolokvium o stylu v hudbě (Brno 4.–6. 10. 1982)*, Hudební rozhledy, 35 (1982), č. 12, s. 559–562 nebo J. DEHNERA: *Kolokvium 1983*, Hudební rozhledy, 37 (1984), č. 3, s. 130–132. Kolokvia 1983 se účastnil i Philip Tagg.

a moderní populární hudby), zatímco Němci v přenášení poznatků do praxe i v práci institucí.⁸⁸

Druhá bienální konference IASPM v italském Reggio Emilia proběhla opět bez československé účasti, ale v roce 1985 se Fukačovi s Poledňákem podařilo získat finanční podporu⁸⁹ pro účast na třetím kongresu, konaném v kanadském Montrealu. Nevyhnutelný střet s odlišným přístupem badatelů o generaci mladších, vytvářejících novou alternativní muzikologii, založenou výhradně na interdisciplinárním přístupu a především zcela ignorujícím tradiční německé duchovněné základy disciplíny, popsal Jiří Fukač s nadhledem plným pochopení, jemné ironie i sebeironie.⁹⁰ Účastníky konference označuje jako děti nebo mládežníky, u nichž většinou postrádá oporu v tradiční systematickosti a vytržbené definice jednotlivin, ale závidí jim vynikající mezioborovou analytickou výzbroj s možnostmi násobenými technikou a nadšenou odvahu k vyhoceným diskusím. Opět zdůrazňuje ideologii většiny účastníků (tedy zpravidla členů asociace), která je v západním slova smyslu levicová, vnímá jejich kritiku neokolonialismu, rasismu i samotného kapitalismu. Přiznává, že „realii, o nichž se diskutuje s neutuchající vervou [...] známe z autopsie či z literatury snad polovinu, jejich vzájemné souvislosti však nám většinou unikají.“ Zařazení vlastního sémiotického referátu o znacích (Poledňák) a metaznacích (Fukač) zde pociťovali jako trochu nepatřičné a jeho přijetí popsali jako „uctivé“.⁹¹

Mladý muzikolog Peter Wicke byl od roku 1981 pověřen řízením nového pracoviště při Humboldtově univerzitě v Berlíně Výzkumného centra populární hudby [Forschungszentrum Populäre Musik]. To pokračovalo v letech 1983, 1985 a 1988 v pořádání neformálních mezinárodních diskusních setkání v Gellertově u Postupimí, jichž se hojně účastnili badatelé z tehdejších socialistických zemí včetně Československa, Polska, Maďarska, Bulharska nebo Kubu i hosté ze Západu.

Pro účast na další, čtvrté konferenci IASPM v ghanské Akkře v roce 1987 opět nikdo z domácích badatelů finanční prostředky nezískal. Peter Wicke zde byl zvolen generálním tajemníkem a tím byla posílena i možnost pomoci dalším východoevropským badatelům v kontaktu s asociací a západním vý-

88 Josef KOTEK: *Starosti s hudbou pro radost*, Hudební rozhledy, 36 (1983), č. 4, s. 184.

89 Na základě poznámky v závorce o chabém dotování konference v Paříži 1989, které „např. ve srovnání s montrealským kongresem 1985 neumožnilo účast ani zdaleka všem členům IASPM“, se můžeme domnívat, že montrealská česká účast byla dotována pořadatelem konference. Viz Jiří FUKAČ: *Revoluce a demokracie jako muzikologická témata*. Hudební rozhledy 42 (1989), č. 11, s. 508.

90 Jiří FUKAČ: *Montreal '85 aneb svět se točí kolem populární hudby*. Opus musicum 17 (1985), č. 9, s. II–VI.

91 Tamtéž s. IV. Zpráva z konference přímo neuvádí zkušenosti z eventuálních diskusí o nové české terminologii nonartificiální hudby. Zklamání obou referentů z poznání velmi pravděpodobné nemožnosti rozvíjet ji v anglickém jazykovém prostředí po jejich návratu na základě osobního kontaktu s I. Poledňákem potvrdil muzikolog Jan Vičar.

zkumem populární hudby. Prosadil například, že v rámci kolektivního členství mohou národní pobočky platit členské poplatky v domácí, nekonvertibilní měně. Československé snahy prosadit pobočku asociace oficiálně prostřednictvím tehdejšího ministerstva kultury však před listopadem 1989 padaly na velmi neúrodnou půdu. Nepomohly ani apely, vyplývající z mezinárodních setkání badatelů a kulturně politických pracovníků na teoretických seminářích, přidružených k mezinárodnímu „Schlagerfestivalu“ v Drážďanech, publikované v Hudebních rozhledech. Závěry ze semináře konaného 19.–20. 9. 1986 jsou spojeny s kritickým pohledem na samotný program festivalu a ústí do systematicky rozčleněných bodů, týkajících se stavu scény, jejího výzkumu, možností mezinárodní spolupráce na různých úrovních i zařazení problematiky populární hudby do struktury muzikologické výuky.⁹² Až kafkovské pocity z komunikace s úřady vyjadřuje Fukačova zpráva se setkání v Drážďanech dva roky poté 23.–24. 9. 1988. Z něho vyplynulo, že nejen východoněmecké, ale i polské, jugoslávské nebo bulharské instituce směřují k internacionalizaci mnohem snáze a rychleji.⁹³

Následné, páté konference, konané v červenci 1989 v Paříži, se jako nečlenové asociace⁹⁴ účastnili Jiří Fukač, sociolog Petr Dvořák a autor této statě. Fukačův příspěvek se v duchu hlavního tématu konference (výročí Velké francouzské revoluce) týkal historické problematiky „revoluční“ hudby ve střední Evropě 1815–1860.⁹⁵ V recenzi konference⁹⁶ nelenil zamyslet se i nad francouzskou muzikologií, dle jeho slov poněkud dezintegrovanou a do sebe zahleděnou: „Ztotožnil jsem se s obecným přesvědčením, že muzikologie našeho středoevropského typu ve Francii neexistuje, že hudební věda tu znamená kombinaci hudebně nespecifického historismu s metodami sociologie a některých exaktních věd, že místní produkce vykazuje rysy národně lokálního izolacionismu a že i touha po vyšších integračních formách a internacionalizaci oboru tu má své zřetelné meze.“⁹⁷

Pracovní a přátelské kontakty s Wickeho Výzkumným centrem a jeho studenti v druhé polovině 80. let sílily a po listopadu 1989 pochopitelně dostaly nové impulsy. 13.–15. května 1991 se skupina československých zájemců, včetně Fukače, Poledňáka a autora této statě účastnila 4. teoretického semináře, který

92 Srov. JIRÍ FUKAČ: *Kam dohlédneme z Drážďan?* Hudební rozhledy 40 (1987), č. 2, s. 87–90. Jde o přetištěný příspěvek, přednesený na pražské konferenci SČSKU 22. 10. 1986 v Paláci kultury, věnovaný otázkám populární hudby.

93 JIRÍ FUKAČ: *Aktuálně o populární hudbě*. Hudební rozhledy 42 (1989), č. 1, s. 28–29.

94 Pobytové náklady vstřícně hradil pořadatel konference, zatímco cestovní náklady byly soukromé.

95 JIRÍ FUKAČ: *Between Revolution and Biedermeier. Revolutionary Music in Central Europe 1815–1860*. In: 1789–1989 *Musique, Histoire, Démocratie*, Vol III., Paříž: Fondation de la Maison des sciences de l'homme 1992, s. 715–722.

96 JIRÍ FUKAČ: *Revoluce a demokracie jako muzikologická témata*. Hudební rozhledy 42 (1989), č. 11, s. 508–509.

97 Tamtéž, s. 509.

Výzkumné centrum tentokrát uspořádalo v Gosenu u Berlína.⁹⁸ Po konzultaci o konkrétních podmínkách členství se zde přítomnými zástupci IASPM pak byla vyhlášena československá pobočka asociace, a to 27. 5. 1991. Zhruba 25 členů z řad badatelů, studentů a publicistů zvolilo předsedu Ivana Poledňáka, místopředsedu Jiřího Fukače a tajemníka pobočky Aleše Opekara.⁹⁹ Pobočka byla organizačně zakotvena do Asociace hudebních umělců a vědců, jako Skupina pro studium populární hudby v rámci Společnosti pro hudební vědu.

V roce 1991 se další bienální konference IASPM konala ve zmíněném Gosenu u Berlína, kam sebou Jiří Fukač vzal na zkušenou své studenty Petra Macka, Tomáše Johanidise a Zinu Prokopovou.¹⁰⁰ Vzhledem k dlouho nevyjasněné otázce platby drahého konferenčního poplatku (nakonec účastníkům ze zemí s nekonvertibilní měnou odpuštěného) se podařilo do programu zařadit jen referát Opekara, zatímco Fukač, podobně jako Poledňák a Prokopová, byli pověřeni řízením panelů. Na valné hromadě byla nová československá pobočka nadšeně přijata, stejně jako ohlášení konference „Central European Popular Music“, kterou pobočka uspořádala v následujícím roce 1992 v Praze. Na ní se Jiří Fukač prezentoval příspěvkem „Modern Popular Music and Czecho-American Cultural Synthesis“.¹⁰¹

V lednu 1993 se československá branše IASPM v důsledku rozpadu Československa formálně změnila na českou. Dalších bienálních konferencí se z Čech účastnil již jen Aleš Opekara (na léta 1993–1997 zvolený do výboru mezinárodní asociace), zatímco zájem domácích členů o činnost pobočky slábl. Pražské vedení branše uspořádalo 7. 12. 1994 seminář „Aktuální otázky výzkumu populární hudby“, snaha učinit z akce každoroční setkání však selhala pro nezájem a branše ohlásila konec činnosti 18. 12. 1995.

Jiří Fukač se se vzniklou situací nesmířil. Rozhodl sít mezi studenty hudební vědy FFMU v Brně a mnohé z nich se mu podařilo pro členství a činnost nadchnout. 18. 5. 1996 tak pobočka ohlásila druhou existenci s Fukačem jako předsedou a brněnskou studentkou ze slovenské Trnavy Martinou Bleščákovou jako tajemnicí. Pobočka pod Fukačovým vedením nabrala dech a mimo jiné uspořádala dvě výroční konference: „Směry a tendence populární hudby“ (12.–13. 11. 1996) a „Současná populární hudba a svět“ (9.–10. 11. 1997). Současně rozvinula spolupráci se slovenskými kolegy Yvettou Kajanovou z bratislavské univerzity a Františkem Turákem se slovenské akademie věd a její členové se účastnili řady slovenských akcí. Vyvrcholením činnosti branše byla dvě čísla vlastního bulletinu Face to Pop, psaného výhradně v angličtině, o jehož kon-

98 Aleš OPEKAR: 4. *teoretický seminář k problematice pop kultury*. Hudební věda 29 (1991), č. 4, s. 390–391. Místem konání bylo bývané výchovné centrum státní bezpečnosti NDR, nově přidělené Humboldtově univerzitě.

99 Archiv české pobočky IASPM uložený v Popmuseu v Praze.

100 Aleš OPEKAR – Ivan POLEDŇÁK: 6. *konference IASPM*. Hudební věda 29 (1992), č. 1, s. 83–85.

101 Aleš OPEKAR (ed.): *Central European Popular Music*. Praha: Czech Branch of IASPM, Institute of Musicology 1994, s. 49–52.

krétní podobu se zasloužila především talentovaná organoložka a zpěvačka country hudby Bleščáková. První číslo bulletinu přineslo mimo jiné zajímavou Fukačovu stať, zamýšlející se nad podstatou oboru – výzkumu populární hudby.¹⁰²

Fukač konstatuje, že „The given research filed exists without having a name“. A pokračuje, že pokud jej označíme jako „the history and theory of popular music“ (výsledek české muzikologické diskuse), pak přiznáváme punc nenormální situace, a to sice, že „an objectivly existing science branch has not been situated in the system of musicological disciplines“. Máme, ptá se Fukač, vytvořit jednoduše pojmenovanou disciplínu po vzoru hudební psychologie nebo sociologie anebo rozdělit muzikologii do 3 částí: („classical Euro“)-musicology, ethnomusicology, („pop“)-musicology? Přesnou odpověď nenachází: „I do not believe that the given methodological problems could be sloved to perfection in the suggested ways [...]“ Avšak vyvozuje: „[...] I can imagine interpretations of music history, theory, psychology etc., in the framework of which a lecturer would give an account of the integrated musical knowledge including not only music as art but also popular and ethnic music.“

V zamyšlení českého muzikologa, psaném přímo anglicky, samozřejmě nenajdeme nepřeložitelné výrazy „artificiální“ a „nonartificiální“. Namísto vyčlenění a pojmenování samostatné disciplíny vyslovuje apel z gruntu pojednávat celou hudební historii i ostatní související disciplíny synteticky, tedy neoddělitelně ve sféře evropské – klasické, mimoevropské – etnické i populární v nejširším slova smyslu.

Zainteresovaná generace studentů odrostla, rozběhla se do praxe a činnost pobočky na podzim 1999 podruhé odumřela. Aktivitu se následně ujal Ivan Poledňák, pro změnu se studenty hudební vědy olomoucké univerzity.¹⁰³ Poledňák jako předseda a Helena Pavličíková jako tajemnice vzkřísili k datu 2. 12. 1999 činnost branše napotřetí. Ani tato éra však neměla dlouhého trvání a po dostudování zainteresovaného okruhu posluchačů v průběhu let 2001–2002 činnost vyprchala.

Dodejme pro úplnost, že Jiří Fukač se stal v roce 1998 prorektorem fakulty a na úkoly, spojené s výukou i výzkumem měl mnohem méně času. Zároveň se zřejmě též brzy hlásilo závažné a neúprosné onemocnění, v jehož důsledku 22. 11. 2002 zemřel.

102 Jiří FUKAČ: *Current State of the Science Studying Popular Music (and/or Does It Exist?)*. Face to Pop 1 (1997), č. 1, s. 4–6. Kopie obou vydaných čísel Face to Pop jsou archivovány v pražském Popmuseu.

103 Srov. František HAVELKA: *Revitalizace IASPM v Olomouci*. Hudební rozhledy 53 (2000), č. 2, s. 41.

Závěr

Ačkoli se při počátečním zamyšlení nad vztahem Jiřího Fukače k populární hudbě zdálo, že tato sféra hudební kultury byla v jeho muzikologickém záběru vedlejší a doplňková, po prostudování publikovaných článků, studií, konferenčních příspěvků a dalších pramenů k tématu se ukázalo, že této kulturní sféře věnoval naopak velmi významné penzum své tvůrčí energie. Na počátku stál muzikantský zájem o folklor a jazz, ten i v jeho stylově specifické klavírní interpretaci. Dalším bodem byla poctivá a poučená publicistika, orientovaná zejména na brněnskou scénu jazzovou a muzikálovou, na ediční a popularizační počiny. Následovaly kulturně politické vstupy do diskusí a nadšení pro pojetí univerza hudby v jeho komplexnosti, kde není prostor pro redukci na pouze klasickou, uměleckou hudbu. Teoretická a historická znalost i osobní zkušenosti s odlišnými oblastmi hudební tvorby, jakými byly právě jazz a taneční hudba, muzikál a lidová hudba, byly pomůckou a předpokladem nadhledu při zkoumání každé z těchto hudebních oblastí zvlášť a zejména pak k „renesančnímu“ uchopení hudební historie a současnosti jako celku včetně taxonomického pohledu na pojmoslovný aparát z vyšší „meta“ pozice. Své znalosti a zkušenosti průběžně promítal i do své záslužné kontinuální pedagogické a organizační práce.

Jiří Fukač významně přispěl ke stanovení a rozpracování pojmosloví hudby jako celku, tedy v nejširším slova smyslu, včetně členění univerza hudby na dva základní typy hudby artificální a nonartificiální. Přínos nové terminologie a teorie kolem ní nesnižuje ani skutečnost, že zůstala využitelná a využívaná jen v domácím, československém jazykovém kontextu a neprosadila do zahraničního, zejména angloamerického výzkumu hudby. K odkazu Jiřího Fukače patří i snaha pochopit a pozitivně propojit rozdíly mezi tradiční střeoevropskou (zejména německou) muzikologií a západní evropskou (např. francouzskou) a angloamerickou muzikologií. Aniž by se výše uvedeného pojmosloví zřekl, ve svých anglicky psaných či přednášených textech se obtížně přeložitelným termínům vyhýbal a vyslovoval se především pro integrální rovnoprávné zahrnutí obou sfér do všech již existujících muzikologických disciplín.

Literatura

- BESSELER, Heinrich: *Umgangsmusik und Darbietungsmusik im 16. Jahrhundert*. Archiv für Musikwissenschaft 16 (1959), s. 21–43.
- BESSELER, Heinrich: *Das musikalische Hören der Neuzeit*. Berlin: Akademie Verlag, 1959.
- BLÜML, Jan – IGNÁČZ, Ádám: *History of Popular Music Research in the Czech Lands and Hungary: Contexts, Parallels, Interrelations (1918–1998)*. Hudební věda 59, 2022, č. 2–3, s. 149–213.
- ČERNÝ, K. M.: *Mezinárodní muzikologické kolokvium o stylu v hudbě (Brno 4.–6. 10. 1982)*. Hudební rozhledy 35 (1982), č. 12, s. 559–562.
- DEHNER, Jan: *Kolokvium 1983*. Hudební rozhledy 37 (1984), č. 3, s. 130–132.

- EGGBRECHT, Hans Heinrich: *Funtionale musik*. Archiv für Musikwissenschaft 30 (1973), č. 1, s. 1–25.
- FUKAČ, Jiří: *O studiu hudební vědy*. Praha: SPN 1964.
- HAVELKA, František: *Revitalizace IASPM v Olomouci*. Hudební rozhledy 53 (2000), č. 2, s. 41.
- JANÁČKOVÁ, Libuše: *Malé divadlo hudby a poezie v Brně 1962–1995*. Brno: FFMU [disertační práce], 2017.
- JIRÁNEK, Jaroslav: *Asafjevova teorie intonace, její geneze a význam*. Praha: Academia 1967.
- JIRÁNEK, Jaroslav – LÉBL, Vladimír (eds.): *Dějiny české hudební kultury 1890–1945. Díl 1. 1890–1918*. Praha: Academia, 1972.
- JIRÁNEK, Jaroslav – BEK, Josef (eds.): *Dějiny české hudební kultury 1890–1945. Díl II. 1890–1918*. Praha: Academia, 1981.
- KARBUSICKÝ, Vladimír: *K pojmu a estetice „lehké hudby“*. Hudební věda 4 (1967), č. 1–3, s. 22–44, 328–338, 440–454.
- KOTEK, Josef: *Starosti s hudbou pro radost*. Hudební rozhledy 36 (1983), č. 4, s. 184.
- KOTEK, Josef – POLEDŇÁK, Ivan: *Teorie a dějiny tzv. bytové hudby jako samostatná muzikologická disciplína*. Hudební věda 11 (1974), č. 4, s. 335–355.
- MACEK, Petr – POLEDŇÁK, Ivan: *In memoriam on the seventieth birthday of Jiří Fukač*. In Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. H, Řada hudebněvědná = Musicologica Brunensia 52–54 (2003–2005), č. 38–40, s. 7–13. Trvalý odkaz <http://hdl.handle.net/11222.digilib/112033>
- MACEK, Petr – POLEDŇÁK, Ivan: *Jiří Fukač*. In: Český hudební slovník osob a institucí, online, https://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=5234 [cit. 3. 2. 2020]
- MATZNER, Antonín – POLEDŇÁK, Ivan: – WASSERBERGER, Igor: *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby. Část věcná*, Praha: Editio Supraphon, 1983.
- MATZNER, Antonín – POLEDŇÁK, Ivan: – WASSERBERGER, Igor: *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby. Část jmenná – československá scéna*, Praha: Edition Supraphon, 1990.
- OPEKAR, Aleš: *4. teoretický seminář k problematice pop kultury*. Hudební věda 29 (1991), č. 4, s. 390–391.
- OPEKAR, Aleš (ed.): *Central European Popular Music*. Praha: Czech Branch of IASPM, Institute of Musicology, 1994.
- OPEKAR, Aleš – POLEDŇÁK, Ivan: *6. konference IASPM*. Hudební věda 29 (1992), č. 1, s. 83–85.
- OPEKAR, Aleš: *The Story of the Czech IASPM Branch*. Face to Pop 1 (1997), č. 1, s. 2–4.
- POLEDŇÁK, Ivan: *Poznámky k otázce specifičnosti jazzu*. Hudební rozhledy 15 (1962), č. 21, s. 926–929.
- POLEDŇÁK, Ivan (I. P.): *Zasedání v Postupimi*. Hudební rozhledy 15 (1982), č. 6, s. 286.
- POLEDŇÁK, Ivan: *Úvod do problematiky hudby jazzového okruhu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000.
- POLEDŇÁK, Ivan: *Dvě kapitoly o Jiřím Fukačovi*. In Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. H, Řada hudebněvědná = Musicologica Brunensia 52–54 (2003–2005), č. 38–40, s. 33–46. Trvalý odkaz: <http://hdl.handle.net/11222.digilib/112034>
- RACEK, Jan: *Úvod do studia hudební vědy*. Praha: Hudební matice Umělecké besedy, 1949.
- TONCROVÁ, Marta [mt]: *Fukač Jiří*. In: Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. Biografická část, Praha: Mladá fronta 2007, s. 57.

Chronologická bibliografie Jiřího Fukače k nonartificiální hudbě

1960

- FUKAČ, Jiří: *Dobrá česká publikace o jazzu*. Rovnost 75 (1960), č. 37, pátek 12. 2., s. 4.
 FUKAČ, Jiří [jf]: *O elektronickém hudebním syntenzátoru*. Rovnost 75 (1960), č. 99, neděle 24. 4., s. 5.
 FUKAČ, Jiří [jf]: *Jubileum brněnské taneční hudby*. Rovnost 75 (1960), č. 155, neděle 26. 6., s. 4.
 FUKAČ, Jiří [jf]: *Vítaná hudební příručka*. Rovnost 75 (1960), č. 298, neděle 11. 12., s. 5
 FUKAČ, Jiří: *Nad novými edicemi taneční hudby*. Hudební rozhledy 13 (1960), č. 17, s. 734–735.

1961

- FUKAČ, Jiří [jf]: *Nový program Bromova orchestru*. Rovnost 76 (1961), č. 28, čtvrtek 2. 2., s. 4.
 FUKAČ, Jiří [jf]: *První český sborník o džezu*. Rovnost 76 (1961), č. 62, úterý 14. 3., s. 4.
 FUKAČ, Jiří: *Dvakrát o orchestru Gustava Broma*. Rovnost 76 (1961), č. 158, úterý 4. 7., s. 4.
 FUKAČ, Jiří [jf]: *Úspěchy Bromova orchestru v SSSR*. Rovnost 76 (1961), č. 174, sobota 22. 7., s. 4
 FUKAČ, Jiří: *Cesty zpěvoherního divadla v Brně*. Rovnost 76 (1961), č. 197, pátek 18. 8.
 FUKAČ, Jiří [jf]: *Několik poznatků a poučení*. Rovnost 76 (1961), č. 222, sobota 16. 9., s. 4.
 FUKAČ, Jiří: *Jazzklub v nové sezóně*. Rovnost 76 (1961), č. 259, pondělí 30. 10., s. 3.
 FUKAČ, Jiří [jf]: *O jazzu, tentokrát opravdu podnětně*. Rovnost 76 (1961), č. 272, úterý 14. 11., s. 4.
 FUKAČ, Jiří: *O svěží melodie těchto dnů*. Rovnost 76 (1961), č. 298, čtvrtek 19. 12., s. 4.
 drobné zprávy in U-61
 FUKAČ, Jiří [bez uvedení jména, podobně jako další dvě krátké zprávy]: *Bude v Brně Mladý jazz?* U-61 4 (1961), č. 16, 24., 10. s. 5 [zprávy s. 4 a 6]
 FUKAČ, Jiří, ŠTĚDROŇ Miloš [jf – mš]: *Jazzklub. Kuráž. Jam session*. U-61 4 (1961), č. 17, 14., 11. s. 5
 FUKAČ, Jiří [bez uvedení jména]: *Džezovým fanouškům k diskusi*. U-61 4 (1961), č. 18, 27., 11. s. 5
 FUKAČ, Jiří: *O mladém umění s Pavlem Blatným*. U-61 4 (1961), č. 19–20, 18. 12. s. 5.
 FUKAČ, Jiří: *Estrádní a taneční hudba na brněnské přehlídce*. Hudební rozhledy 14 (1961), č. 1, s. 30.
 FUKAČ, Jiří: *Zamyšlení nad Bromem*. Hudební rozhledy 14 (1961), č. 19, s. 840–841.
 FUKAČ, Jiří: *S orchestrem Gustava Broma po Sovětském svazu*. Hudební rozhledy 14 (1961), č. 20, s. 883.
 FUKAČ, Jiří [jf]: *Jazz v Brně*. Hudební rozhledy 14 (1961), č. 23–24, s. 1017.

1962

- FUKAČ, Jiří [jf]: *Taneční hudba a jazz 1961*. Rovnost 77 (1962), č. 30, úterý 6. 2., s. 4.
 FUKAČ, Jiří: *Dva jazzové koncerty*. Rovnost 77 (1962), č. 112, sobota 12. 5., s. 4.
 FUKAČ, Jiří [jf]: *I. jazzová přehlídka v Brně*. Rovnost 77 (1962), č. 130, sobota 2. 6., s. 4.

- FUKAČ, Jiří [jř]: *Co s varietní revuí?* Rovnost 77 (1962), č. 154, sobota 30. 6., s. 4.
- FUKAČ, Jiří [jř]: *Kabaretní revue v Redutě.* Rovnost 77 (1962), č. 264, úterý 6. 11., s. 4.
- FUKAČ, Jiří [bez uvedení jména]: *Diskutujeme o jazzu.* U-62 5 (1962), č. 1, 16. 1., s. 3.
- FUKAČ, Jiří: *Diskutujeme o jazzu. Na závěr diskuse.* U-62 5 (1962), č. 5, 13. 3., s. 3.
- FUKAČ, Jiří: *Diskuse nejen o jazzu.* U-62 5 (1962), č. 6, 27. 3., s. 3.
- FUKAČ, Jiří [bez uvedení jména]: *I. přehlídka jazz. skupin v Brně* U-62 5 (1962), č. 12–13, 12. 6., s. 4.
- FUKAČ, Jiří: *Melodie 1961.* Hudební rozhledy 15 (1962), č. 1, s. 41.
- FUKAČ, Jiří: *Deset let – současnost a perspektivy.* Hudební rozhledy 15 (1962), č. 7, s. 302.
- FUKAČ, Jiří: *V Brně proti stagnaci.* Hudební rozhledy 15 (1962), č. 8, s. 337–343.
- FUKAČ, Jiří: *Jazz v jarním Brně.* Hudební rozhledy 15 (1962), č. 11, s. 480.
- FUKAČ, Jiří: *Nový nástup Bromova orchestru?* Hudební rozhledy 15 (1962), č. 20, s. 874–875.
- FUKAČ, Jiří: *Potíže s ženami.* Hudební rozhledy 15 (1962), č. 20, s. 874–875.
- FUKAČ, Jiří: *O nový směr naší taneční a zábavné hudby.* In: Hudební zpravodaj, Brno: Dům kultury a osvěty 1962, s. 10.

1963

- FUKAČ, Jiří: *Anketa o džezu.* Melodie 1 (1963), č. 4, s. 52–53.
- FUKAČ, Jiří: *Máme českou džezovou školu?* Host do domu 10 (1963), č. 1, s. 40.
- FUKAČ, Jiří: *Nové pověry kolem jazzu?* Hudební rozhledy 16 (1963), č. 1, s. 40–41.
- FUKAČ, Jiří: *BROLN a rozhlasové jubileum* Hudební rozhledy 16 (1963), č. 12, s. 508.
- FUKAČ, Jiří: *Kolem brněnské satiry...* Hudební rozhledy 16 (1963), č. 15, s. 650.
- FUKAČ, Jiří: *Hovořit, dokud je čas...* (Diskuse o big beatu) Hudební rozhledy 16 (1963), č. 21, s. 912–913.
- FUKAČ, Jiří: *Z brněnské kultury – dnes již potřetí.* U-63 6 (1963), č. 7, 17. 4. s. 3.
- FUKAČ, Jiří: *Hrst sociologických postřehů o jazzu.* In: Zpravodaj pro členy Jazz klubu v Brně, listopad 1963, s. 2.
- FUKAČ, Jiří: *Foxtrot.* In: Hudební zpravodaj. Brno: Krajské středisko pro vzdělávací a kulturní práce, duben 1963, s. 7–8.

1964

- FUKAČ, Jiří: *O brněnském jazzu.* Rovnost 79 (1964), č. 50, čtvrtek 27. 2., s. 5.
- FUKAČ, Jiří [jř]: *Pořad džezu a poezie.* Rovnost 79 (1964), č. 302, pátek 18. 12., s. 5.
- FUKAČ, Jiří: *Nový ročník džezového sborníku.* Literární noviny 8 (1964), č. 12, 21. 3., s. 12.
- FUKAČ, Jiří: *Zajímavý jazzový experiment.* Zemědělské noviny 20 (1964), č. 301, čtvrtek 7. 12., s. 4.
- FUKAČ, Jiří: *Brněnské soutěžní dojmy.* Melodie 2 (1964), č. 1, s. 3.
- FUKAČ, Jiří: *Poznáváme „Tvář jazzu“* Hudební rozhledy 17 (1964), č. 9, s. 382.

1965

- FUKAČ, Jiří: *Pěst na oko v Redutě.* Rovnost 80 (1965), č. 101, středa 28. 4., s. 3.
- FUKAČ, Jiří [jř]: *Sovětský jazz v Brně.* Rovnost 80 (1965), č. 156, čtvrtek 1. 6., s. 3.
- FUKAČ, Jiří: *A znovu Offenbach.* Rovnost 80 (1965), č. 305, středa 22. 12., s. 3.
- FUKAČ, Jiří [ř]: *Výboje českého musicalu.* Rovnost 80 (1965), č. 305, středa 22. 12., s. 3.
- FUKAČ, Jiří: *Na slovíčko o lidové hudbě.* Zemědělské noviny 21 (1965), č. 163, pátek 9. 6., s. 2.

FUKAČ, Jiří: *Jazz a poezie v Brně*. Hudební rozhledy 18 (1965), č. 2, s. 78.

FUKAČ, Jiří: *Orchestr Gustava Broma – historie a současnost*. Hudební rozhledy 18 (1965), č. 12, s. 516–517.

FUKAČ, Jiří: *Brom 1963 – nové otazníky – nové jistoty*. In: Taneční hudba a jazz 1964–1965, Praha: Státní hudební vydavatelství 1965, s. 107–119.

1966

FUKAČ, Jiří [jf]: *O písničkářech a písničkách*. Rovnost 81 (1966), č. 58, středa 9. 3., s. 3.

FUKAČ, Jiří [JF]: *Novinka v jazzu: stagnace?* Rovnost 81 (1966), č. 122, sobota 21. 5., s. 3.

FUKAČ, Jiří: *...a Ježek šedesátník*. Rovnost 81 (1966), č. 231, neděle 25. 9., s. 3.

FUKAČ, Jiří [jf]: *Dvě knížky o populárních zpěvácích*. Rovnost 81 (1966), č. 293, středa 7. 12., s. 3.

FUKAČ, Jiří: *Krise stylu a hodnot?* Hudební rozhledy 19 (1966), č. 16, s. 494–495.

FUKAČ, Jiří: *K problému periodizace evropského hudebního folklóru*. In Strážnice 1946–1965. Brno: Blok 1966, s. 329–342.

FUKAČ, Jiří, SUMEC, Aleš: *Jazz a experiment*. Hudební věda 3 (1966), č. 1, s. 105–114.

1967

FUKAČ, Jiří: *Hallo Dolly*. Melodie 5 (1967), č. 1, s. 17.

1968

FUKAČ, Jiří: *Gentleman v Brně*. Hudební rozhledy 21 (1968), č. 5, s. 128.

FUKAČ, Jiří: *Československý jazz a historismus*. Hudební rozhledy 21 (1968), č. 10, s. 304–305.

FUKAČ, Jiří: *Noví lidé – nové otázky*. Rovnost 83 (1968), č. 5, sobota 6. 1., s. 5.

FUKAČ, Jiří [jf]: *Putování za tančení hudbou*. Rovnost 83 (1968), č. 41, sobota 17. 2., s. 5.

FUKAČ, Jiří [jf]: *Muzical nebo muzikál?* Rovnost 83 (1968), č. 66, neděle 17. 3., s. 6.

FUKAČ, Jiří: *Porgy and Bess – poprvé v Československu*. Rovnost 83 (1968), č. 159, středa 26. 6., s. 4.

1969

FUKAČ, Jiří [jf]: *Znovu o muzikálu*. Rovnost 84 (1969), č. 7, čtvrtek 9. 1., s. 5.

FUKAČ, Jiří: *Překvapení v Redutě*. Rovnost 84 (1969), č. 36, středa 12. 2., s. 5.

text v anketě Jak zpívat muzikál. In: Program. Státní divadlo v Brně. 1969–1970, č. 3, s. 3–7.

FUKAČ, Jiří: *Od kýče k axiologii. Problém hodnoty a současná hudební sociologie*. Opus musicum 1 (1969), č. 5–6, s. 129–135.

1970

FUKAČ, Jiří: *Snílci v Redutě*. Rovnost 85 (1970), č. 2, neděle 4. 1., s. 5.

FUKAČ, Jiří: *Bernsteinův muzikál v Brně*. Rovnost 85 (1970), č. 89, čtvrtek 16. 4., s. 5.

FUKAČ, Jiří: *Hudba a člověk v prostoru. K základním otázkám hudební regionalistiky*. Opus musicum 2 (1970), č. 5–6, s. 129–135.

1971

FUKAČ, Jiří: *Jistoty a váhání středoškolské hudební výchovy (Nad výsledky jednoho sympozie)*. Opus musicum 3 (1971), č. 4, s. 97–100.

1972

FUKAČ, Jiří: *Polský muzikálový Jánošík v Brně*. Hudební rozhledy 25 (1972), č. 11, s. 507.

FUKAČ, Jiří: *Technika a sociální funkčnost hudby (Volné reflexe na aktuální téma)*. Opus musicum 4 (1972), č. 2, s. 33–37.

FUKAČ, Jiří: *Víme, co je hudební kritika? (K teorii kritického soudu)*. Opus musicum 4 (1972), č. 4, s. 97–100.

1977

FUKAČ, Jiří – POLEDŇÁK, Ivan: *K typologickým polarizacím hudby, zejména polarizaci hudby artificiální a nonartificiální*. Hudební věda 14 (1977), č. 4, s. 316–335.

1979

FUKAČ, Jiří: *Populární hudba – skutečnost, teorie a kritika*. Opus musicum 11 (1979), č. 2, s. 33–34.

1981

FUKAČ, Jiří – POLEDŇÁK, Ivan: *Hudba a její pojmoslovný systém. Otázky stratifikace a taxonomie hudby*. Praha: Academia 1981.

1982

FUKAČ, Jiří – POLEDŇÁK, Ivan: *Ke stratifikaci sféry nonartificiální hudby*. Opus musicum 14 (1982), č. 1, s. 8–14, č. 2, s. 35–40.

FUKAČ, Jiří: *Muzikologická sněmování a prospěch české hudby*. Opus musicum 14 (1982), č. 9, s. VII–VIII.

FUKAČ, Jiří [jf]: *Populární hudba v ohnisku internacionálního a interdisciplinárního zájmu*. Opus musicum 14 (1982), č. 10, s. 302–303.

1983

FUKAČ, Jiří: *Šance pro hudební folklór nebo pro folklórní hudbu?* Opus musicum 15 (1983), č. 2, s. 37–41.

FUKAČ, Jiří – POLEDŇÁK, Ivan: *Über typologische Polarisationen der Musik, insbesondere die Polarisationen artifizieller und nonartifizierter Musik*. In: Sozialistische Musikkultur, Traditionen, Probleme, Perspektiven II. Berlin 1983, s. 26–45.

FUKAČ, Jiří (ed.): *Perspektivy v populární hudba ČSR a NDR*. In: Hudební kultury ČSSR a NDR – dvě hudební kultury socialistického typu. Sborník materiálů z muzikologické konference Janáčkiana 80. Ostrava: Krajské kulturní středisko, 1983.

1984

FUKAČ, Jiří: *Hudba je umění (ale nemusí být vždy a za každou cenu)*. Opus musicum 16 (1984), č. 5, s. 129–135.

FUKAČ, Jiří – POLEDŇÁK, Ivan: *Zur Stratifikation der Sphäre der nonartifiziiellen Musik. Beiträge zur Musikwissenschaft* 26 (1984), č. 2, s. 112–128.

1985

FUKAČ, Jiří: *Montreal '85 aneb svět se točí kolem populární hudby*. Opus musicum 17 (1985), č. 9, s. II–VI.

FUKAČ, Jiří: *O poznávání populární hudby a trochu i o Kanadě*. Hudební rozhledy 38 (1985), č. 11, s. 502–503.

1986

FUKAČ, Jiří: „Background“ a „video“: nové strašáky nebo estetická kategorie? Opus musicum 18 (1986), č. 9, s. 267–271.

1987

FUKAČ, Jiří: *Kam dohlédneme z Drážďan?* Hudební rozhledy 40 (1987), č. 2, s. 87–90.

1988

LÉBL, Vladimír – POLEDŇÁK, Ivan a kol. (eds.): *Hudební věda I, II, III*. Praha: SPN, 1988.

1989

FUKAČ, Jiří: *Aktuálně o populární hudbě*. Hudební rozhledy 42 (1989), č. 1, s. 28–29.

FUKAČ, Jiří: *Revoluce a demokracie jako muzikologická témata*. Hudební rozhledy 42 (1989), č. 11, s. 508–509.

FUKAČ, Jiří: *Mýtus a skutečnost hudby. Traktát o dobrodružstvích a oklikách poznání*. Praha: Panton 1989.

1990

FUKAČ, Jiří: *Česká hudba a americké kulturní vzorce: akulturace nebo syntézy?* Opus musicum 22 (1990), č. 8, s. 225–230, 234.

FUKAČ, Jiří – VYSLOUŽIL, Jiří – MACEK, Petr (eds.): *Slovník české hudební kultury*. Praha: Editio Supraphon, 1997.

1992

FUKAČ, Jiří: *Between Revolution and Bidermeier. Revolutionary Music in Central Europe 1815–1860*. In: 1789–1989 *Musique, Histoire, Démocratie*, Vol III., Paříž: Fondation de la Maison des sciences de l'homme 1992, s. 715–722.

1995

FUKAČ, Jiří – POLEDŇÁK, Ivan: *Úvod do studia hudební vědy*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995.

1997

FUKAČ, Jiří: *Current State of the Science Studying Popular Music (and/or Does It Exist?)* Face to Pop 1 (1997), č. 1, s. 4–6.

1998

FUKAČ, Jiří a kolektiv: *Hudba a média. Rukověť muzikologa*. Brno 1998).

FUKAČ, Jiří: *Autonomie – funktionale Heteronomie – veraltete Kategorien? (Zu einigen Problemen der musikbezogenen Musikforschung)*. In: Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity, Brno: Masarykova univerzita, 47 (1998), s. 5–11.

2001

FUKAČ, Jiří: *Hudební estetika jako konkretizace obecné estetiky a muzikologická disciplína*. Brno: Masarykova univerzita, 2001.

Adresa:

Aleš Opekar
Ústav dějin umění Akademie věd ČR, v. v. i.,
oddělení muzikologie
e-mail: opekar@udu.cas.cz